

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Nagy-Várad-utca 2127.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL. hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő: Fűvészkert-utca 1080.</p>
--	--	--

Tartalom. Az idő gondolkozik. M. J. — Tárcza. A Sabbath. Török Zoltán. — Közügyeink. Az én külföldi útam. Vöröss Zsigmond. — Néhai Nagy István életéből. K. Nagy Sándor. — Vidéki levelezés. Csécsi Miklós. — Irodalom. — Különfélék.

Az idő gondolkozik.

Legújabb egyházi törvénykönyvünk aligha áll többől, mint a mennyi pótlás, javítás, kifogás merült már fel idáig ellene. E lapnak nem régen megjelent számaiban az állítják hiányául, hogy a „dogmákat“ érintetlenül hagyta, az „egyházi fegyelemről“ nem gondoskodott.

E panasz előttem úgy tűnik fel, mintha az, theologiai irodalmunk szegényes voltát, korunk irányelveit egészen figyelmen kívül hagyná; mert különben a zsinat bölcs intézkedéseit nem gáncsolhatná

Azon kijelentés, hogy: „a hit tárgyainál“ észlelhető „tétova“ „életkérdéssé“ teszi „oly törvényeknek létrehozását, melyek ne féljenek a dogmákkal is foglalkozni“, úgy látszik, két dologról akar tanúskodni; egyikről: a zsinat nem állott hívatása magaslatán; másikról: a helvetica confessió újabb, határozottabb alakba öntendő, mert azon formájában már nem képes a hitbeli tétovát megakadályozni. Ez utóbbinak vitatásába távolról sincs szándékomban bele menni, mert az egy rövid cikk keretébe nem is férne be; de meg én a dogmáról úgy vélekedem, hogy az korának vallásos tanrendszere, — és teljességgel nem valóság, mint ilyen végképen nem alkalmas a „hitbeli tétova“ megszüntetésére, bármily alapos, lelkesült elmélkedés eredménye legyen is, sőt ellenkezőleg a tapasztalat azt bizonyítja, hogy a dogmatizálás azt inkább fokozta. Tani tulajdonságánál fogva ez természetes is, mert igazolni, felfoghatóvá akar tenni oly dolgokat, melyek a hit régióiba tartoznak. A hit pedig ott kezdődik, hol a tudás

elháríthatatlan akadályokba ütközik. Ezúttal tehát csak a zsinat eljárása mellett akarom igénytelen szavamat felemelni.

Arra, hogy a zsinat a dogmák, helyesebben a confessió feszegetésébe, vagy mondjuk, formulázása, alkotásába belebocsátkozhassék, feltétlenül szükséges lett volna azt megelőzőleg egy jó mérvben fejlett theologiai irodalom, melynek alapján valami más vallásos világnézet s ebből valamely kényszerítő közszellem keletkezhetett volna. De hát ettől messze álltunk és állunk.

A zsinat széjjel nézett, számbavette a számbavehetőket és látta, hogy theologiai irodalmunk néhány tankönyvből (Somossi, Szeremlei, Kiss, Heiszler hittanaik ellentel nélkül, alig konstatalható fejlődéssel; Ballagi bibliai tanulmánya, Menyhárt, Heiszler exegesisiek) és a Filó Ballagi; Szeremlei-Ballagi; Révész-Ballagi; Heiszler-Nagy, újabban Balogh-Mitrovics összetűzéseikből áll. De ennyi még nem elég új vallásos világnézet s kényszerítő közszellem teremtésére, tehát nem elegendő arra sem, hogy a régi mesgyéket felforgassuk.

Nincs mit tagadnunk, a mi theologiánk mindig a német theologia halvány utanzása volt. Ma sincs másként, — pedig általánosan elismert tény, hogy a német speculativ szellem fajunk szellemének nem kedves tápláléka. A protestáns egyletezés is onnan lett átültetve, — sikertelen működése világosan mutatja, hogy itt még nem volt számára kellően elkészítve a talaj. Ha azonban itt-ott a physika és philosophia érintésére újabb vallásos eszmék mégis merülnek fel, azok még teljességgel nem azt bizonyítják, hogy már általánosan elfoglalták a lelkeket, csak azt, hogy a protestantismus kebelében nincs a gondolat a tridenti zsinat, vagy a syllabusokhoz lánczolva.

Azt hiszem, hogy a ki a dogmák feszegetését óhajtja, az nem hátra, — mert ennek teljességgel nem volna ér-

telme, — hanem előre gondol. És ha előre gondol, bizonyára nem mérlegelte azt a távolságot, mely az orthodoxok és modernek között nyilván létezik, hovatovább növekedik. Egyik az inspiratiót egyedül a ma kor kiváltságául tekinti, a bibliai kosmológiából alig enged, a bibliai kritikát szűk korlátok közé szorítja; másik a vallásos fogalmak rendszerezésénél a physika és philosophia általánosságait szívesen kombinálja. Mikor simulnak ez ellentétek össze?!

Ha tehát a zsinat idő előtt dogmatizál, a vizsály magvát veti el, melyből mindenbizonynyal a szakadás keserű gyümölcse fejlődött volna számunkra. De nyujtanának bár egymásnak békejobbot orthodoxok és modernek, volna bár virágzó theologiai irodalmunk, — mégis hiányoznék egy: az idő teljessége

Anyagelvű korunk mindenért inkább tud lelkesülni, mint az eszményiért, — confessió készítésére teljességgel nem alkalmas. A krisztusi vallás a válaszfalak lerontásával birkózik, igénytelenséget prédikál: nincs közöttetek sem zsidó, sem görög, sem szolga, sem szabados. Tanuljátok meg én tölem, hogy én szelid és alázatos vagyok. A világ pedig nemzetiségi eszmékkel zúgja teli a füleket, éjjel-nappal politizál, chinai pamlag után sóvárog, a becsület és lélekismeret árán is az orom felé tör. Vallásos közöny fent és alant. Azok a hatalmas társadalmi eszmék, melyeknek a mult század végén a francia forradalom útát tört, még nem tisztultak meg egészen azon salaktól, melylyel a diadal mámorától elkábult tömeg összekeverte. Azóta folyvást a vajudás korszakát éli Európa, nem tud kibontakozni, a szerencsés fejlődés útján haladni. A polgári társadalom a communismus, anarchismus, nihilismus örült fanatismusa ellen a reactió mohos várába vonul; az egyházi társadalom pedig az atheismus, nazarenismus czéltalan eszelősködése ellen egymagára harcol. Hogy mikor jön segítségünkre saját érdekében az állam?! — a jó Isten tudja. Ugy látszik, addig már nem, míg a vallás hatalma alól egészen ki nem veszi a tömeget; a mikor aztán ez fog neki rémületesen diktálni.

Ma egészen más eszmék körül forgolódnak az elmék, mint „Kálvin korában“; ma a genfi fegyelem máglyája akár folyvást loboghatna; a gyűrű, kaczer öltözet (Kálvin idejében fegyelmi vétség volt) stb. ellen ki merészkednék ma, nem hogy fegyelmet alkalmazni, hanem csak prédikálni is?! Vagy ha igen, ott hagynák a faképnél s átírnák a múmiák lajstromába. Ma Kálvin aligha lehetne Kálvin; most ő is megkapná ama leczkét: „az egyház tagjai, ha nem állanak az egyház szolgálatában, ne is álljanak annak fegyelmi hatalma alatt s reájuk az egyháznak csupán erkölcsi befolyása legyen.“ (Egyh. törv. 86. l.) A genfi tanácsban Kálvin többé nem határoz. Kábító esz-

közünk, pénzünk, tömjénünk nincs, — egyetlen fegyverünk: erkölcsi befolyásunk.

Mindenik kornak megvan a maga fegyvere!
Türelem, kitartás, — az idő gondolkozik.

M. J.

T á r c z a.

A Sabbath.

(Folytatás és vége.)

Még két, a tízparancs kötelező volta ellen felhozott ellenvetést kell felemlítenünk.

Az egyik ez: „Nem vagyunk a törvény alatt, hanem a kegyelem alatt.“ (Róm. 6. 14.).

„Ez nem jelentheti azt, hogy a keresztyéneknek semmi közük a tízparancshoz . . . Ennek a jelentése az, hogy nem vagyunk a törvény — mint „Cselekedetek szövetsége“ alatt. Az üdvösség nem szerezhető meg a törvény útján. De ez nem teszi azt, hogy semmi közünk nincs a törvényhez. A törvény életünk szabályozója, a mint arra az apostolok újra meg újra figyelmeztetnek. A gyermek nem szolga. De a szolga és a gyermek közötti különbség nem abban áll, hogy az egyik a törvény alatt van, a másik meg nincs. A gyermek csakúgy tartozik apjának engedelmeskedni, mint a szolga. Az engedelmesre vezérlő indok, az engedelmeség szelleme lehet különböző, de engedelmeskedni mindkettőnek kell. A keresztyén Isten gyermeke. Tartozik-e ő az Atyának engedelmeskedni? E kérdésben benne van a felelet.“

Sokszor azt is felhozzák, hogy összeegyeztethetetlen az az újszövetség szabadságával és szellemével, hogy mi ezen tízparancs által lennénk békóba verve. Szeretetet s nem törvényt uralkodik most. „Szabadságra vagyunk híva.“

Ez az ellenvetés a szabadság félreismerésén alapszik. „A szabadság nem a törvény korlátozásától menten létezik. Ez szabadság, nem szabadság, a mint azt Milton már rég kimutatta. Az igaz szabadság nem hogy ellene volna a törvénynek, sőt inkább követeli azt s gyönyörködik abban. A világ szabad népei a törvénytisztelő népek. Tény, hogy Istennek minden országában törvény uralkodik. Ugy a természeti, mint a szellemi világban törvény uralmára találunk. Akár van igaza Drummond tanárnak, akár nincs, hogy természeti törvény uralkodik a szellemi világban, az kétségtelen, hogy valamiféle törvény uralkodik. Az Isten kormányzása törvény s nincs a teremtettségnek oly része, mely ezen kormányzat alól ki volna véve.“

Végül még azon pontjáról kell megemlékeznünk a sabbatárián elméletnek, mely szerint az Urnapja az őskorban alapított s a 4-ik parancsolatban elrendelt Sabbathnak újtestamentomi képviselője. (Ennek alapján használtatik ma is a Sabbath név.)

Sokan abból, hogy Krisztus oly sokszor vitázott a farizeusokkal, azt a következtetést vonják, hogy Ő ellentétbe helyezte magát a Sabbath-törvényvel.

Ez a föltevés merőben ellenkezik Krisztusnak a törvényhez való viszonyával. „Ő törvény alatt született.“ Ezen Ő törvény alatt létele csak halálával szünt meg s „absolute lehetetlen kimutatni, mondja Godet, hogy csak egyszer is hágott

volna át valóban törvényes parancsot. Az emberi hagyományok és a farizeusi magyarázatok igáját lerázza, de soha a törvényt. Világos ez magának Krisztusnak szavaiból s eljárásából. Ő ugyanis sohasem engedte, hogy róla azt higgyék, hogy megtörte a Sabbath-törvényt, sőt inkább támadóira hátrította ezt a vádat. S védekezéseül sohasem azt hozta fel, hogy ama törvény ideje lejárt, hanem az isteni példára, ószövetségi praecedensekre, az intézmény czéljának jótékony voltára s magoknak a farizeusoknak példájára hivatkozással igazolja magát. Krisztus czélja nem volt egyéb, mint a Sabbath-intézménynek a farizeusok hagyományaitól való megtisztítása*), igaz rendeltetésének visszaállítása. Maga az a tény, hogy Krisztus fáradságot vön magának az azon törvénytől bajlódásra, mutatja, hogy Ő egyáltalán nem gondolt annak eltörlésére. „Melyik törvényadó tenné azt, mondja Dr. Brooks, hogy noha el akarja törölni a törvényt, azt magyarázgassa, szellemét feltüntesse, igaz értelmét, határait mutogassa; s mindezt úgy, hogy egy szóval se érintse annak közelgő eltörlését.”

Lássuk Krisztusnak magának szavait.

A két leggyakrabban idézteni szokott tétel a következő:

a) „Az én Atyám mind ez ideig munkálódik, én is munkálodom.“ Ján. 5, 17.

b) „A Sabbath (szombat) az emberért teremtett, nem az ember a Sabbathért. Annakokáért az embernek Fia a Sabbathnak is Ura.“ Márk. 2, 27. 28.

Az elsőt a 38 esztendeig betegnek Sabbath-napon való meggyógyítása miatt háborgó zsidóknak mondá Jézus. Mely szavakban, lényeg legmélyebb törvényének, az Ő Atyjával való teljes összhangzásának feltárásával a vádlók helytelen eljárását tünteti föl, — hiszen Őt vádolván, maga az Atya ellen irányozzák vádjukat. Ha az a munka, a melyet Krisztus végezett (mely épen olyan természetű, mint a minőben az Atya folyton el van foglalva), megengedhetetlen, úgy a vád (a mi természetesen absurdum) Isten eljárása ellen is fel van emelve. Ha pedig az Isten folytonos munkálkodása nem sérti a Sabbath-törvényt, úgy a Krisztus tette sem eshetik kifogás alá. A miből következik, hogy nem a dolog általában, hanem a dolog bizonyos neme meg nem engedett a Sabbath-napon. „A Sabbath-napon a földi munka szünetel, az isteni, mennyei munkának helyt adandó“, — mondja Westcott.

Látnivaló tehát, hogy Krisztus nem teszi túl magát a Sabbath-törvényen, mikor ama szavakat használja, hanem megvilágosítja azt.

Godet a kérdés alatti bibliai helyet magyarázván, e kérdést teszi fel: „Függetlennek nyilvánítja-e Krisztus magát ezzel a Sabbath-törvénytől?“ S arra így felel meg: „úgy látszik, hogy igen; de a kérdés gyakorlatilag ez: fog-e valaha tetszeni Istennek oda utalni a Fiút, hogy a Sabbath-törvényt ellenkezőleg cselekedjék? Nos, ez — bebizonyítható — sohasem történt s nem is történhetett Jézus földi életének tartama alatt. Mert neki, mint zsidónak helyzete s mint zsidó Messiásnak tiszte szent kötelességévé tévé, hogy megtartsa a törvényt. S az Atya által adott iniciativa sohasem hozhatta volna őt azon

*) Az írástudók szabályaiban 39 fődolog van előszámlálva, mint a melynek Sabbath-napon tevése tilalmas. Jézus tanítványai például, kik kalászt szaggatának a mezőn jártokban, a 3-ik pontját sérték meg a rabbinikus törvénynek. Jézus maga, midőn betegét gyógyítja Sabbath-napon, azon szabályt sérté meg, a mely szerint a beteg, ha csak élete veszélyben nem forog, nem nyerhet orvosi segítyt.

dilemmába, hogy vagy a törvényt sértse meg, vagy az isteni példánnyal szakítson.“

A második gyakran idézett tétel első részének értelme már volt érintve, hogy t. i. a Sabbath az ember természeti, erkölcsi, szellemi javáért lőn teremtve. „Isten nem az embert teremté a Sabbath nagyobb dicsőségére, hanem a Sabbathot rendelé az ember jólétének előmozdítására. Következőleg, valahányszor az ember jóléte s a sabbathi nyugalom összeütközésbe jő, ez utóbbi enged.“ Ez tehát nem jelenti azt, hogy a Sabbath meg lett szüntetve, de azt igen, hogy meg lett szüntetve annak szolgálai, zsidós megülése. Már ennek megszüntetése s úgy annak eszközlése, hogy a Sabbath valódi rendeltetésének visszaadatott, Krisztus műve. Ővé, ki Ura a Sabbathnak is, ki annál fogva rendelkezik a felett, változtathat rajta, (egyik napról a másikra átteheti), sőt, ha úgy látja jónak, teljesen el is törölheti. Igen, mert Ő az, „a ki nélkül semmi sem teremtett, valami teremtett“, s „a kinek teljes hatalom adatott mennyen és földön“ s ha az ember elérte a tökélynek elébe kitűzött fokát, az annak elérésére Ő általa választott eszközzel teljes szabadsággal rendelkezhetik.

Krisztusnak ezen rendelkezési jogában rejlik a Sabbathnak a hét utolsó napjáról az elsőre történt átvitelének oka is. „A Sabbath Ura úgy változtathat saját intézményén, a mint neki tetszik s feltámadása által adott példája épannyira elégséges vala a változtatás szentesítésére, mint a mennyire elégséges vala a teremtésnél adott az intézmény eredeti formájának megerősítésére. A Sabbath-törvény lényege az, hogy hét nap közül egy a Sabbath elé tűzött célra fordíttassék. Annak, hogy ez a nap a hét közül melyik legyen, csak másodrangú fontossága van. Csak az kívántatik meg, hogy legyen illő tekintély egyik vagy másik napnak az említett célra fordítására. Ez a tekintély Krisztus cselekedete. Feltámadása által adott példája kijelentette akarát. Ebből s az apostolok ehhez alkalmazott gyakorlatából világosan láthatjuk, hogy mi a kötelességünk e tekintetben.“

Nagy jelentőségű az, hogy mi a hét első napján ülünk ünnepet. Ezen cselekvésünk Krisztus feltámadása emlékének megörökítése. Ezt megörökíteni nagy az ok, hiszen a keresztyének minden reménye Krisztus feltámadásában összpontosúl. Nem csoda, ha az első keresztyének szorgalmatosak valának ezen nap megüléseben. Ennek tevéseire különben, több mint valószínű, hogy határozott parancsot is vettek, mert csak így lehet megérteni azt, hogy a hét első napján mindig összegyűlének a tanítványok.

A Sabbath — Dr. Thomson szerint — egy régi emlékoszlop, melynek e feliratát: „Teremtés“ Krisztus tisztítja meg a farizeusi hagyományok mohától; a régi felírás alá azután még ez új szavakat véste: „Feltámadás és Megváltás.“

Mielőtt bezárnók e sorokat, meg kell emlékeznünk, ha csak röviden is azokról, a kik hasznossági szempontból vannak ellene a heti nyugalomnapnak. Ezeknek, természetesen, hasztalan dolog azt emlegetni, hogy az embernek lelki szükségei is vannak, melyről való gondoskodásra bizonyos idő szentelendő. De van ezek számára való argumentum is. S az már az eddigiek folyamán is volt érintve, mikor arról volt szó, hogy „a Sabbath az emberért teremtett.“ Ezen érv annak tapasztalása, hogy az emberi szervezet is megkívánja a nyugalomnapot, a mely szükségnek figyelmen kívül hagyása az organis-mus pusztulását vonja maga után.

Angol források után.

Török Zoltán.

Közügyeink.

Az én külföldi útam.

(Vége.)

Valóban igen sokat lehetne a halottak predikációival való temetését illetőleg mind mellette, mind ellene beszélni, de ezt mellőzve, a dunamelléki hitfeleink egy — előttem igen szép — szokását említem fel s ez a halottak temetőbe való kikísérése a fungáló lelkész által. Ezen szokással — bár némileg ismeretes is volt már ez régebbi idő óta előttem — czeplédi tartózkodásom alatt ismerkedtem meg bővebben. Leginkább a segédlelkészek kísérik ki a halottakat az örök nyugalom helyére s az azért járó díj azok jövedelmének tetemes részét alkotja. A temetőben tartanak egy rövid beszédet s imádkozás után adják át a hamvakat a mindnyájunk közös anyjának, a földnek. Ezen szokást tapasztaltam nálunk is lutheránus testvéreinknél s úgy megtetszett az nekem, hogy méltán követendőnek tartottam azt, annyival is inkább, mivel a lelkész viszi be a keresztség által a kisdédet az egyházba, kísérik tehát ő egész a sírig azt s ő adja azt át a nyugalom helyén a földnek, Isten oltalmába ajánlva s lelkének idvességeért imádkozva.

Czeplédről Szolnokon keresztül a mi egyházkerületünkbe jöttem által s Fegyverneken át Tisza-Roffra, ez előttem mindig kedves emlékü helységbe érkeztem.

Roff, annak jó lelkű népe s igen magyaros, buzgó református földbirtokosai, a szép társadalmi élet, mely ott feltalálható, nem voltak már ezelőtt sem ismeretlenek én előttem, mivel egy évet özv. Gróf Valdeck Frigyesné ő Méltósága kastélyában, mint leányának nevelője s a mellett mint segédlelkész volt szerencsém tölthetni, tanítván egyúttal Borbély Géza úrnak, roffi egyházközségünk érdemes főgondnokának kis leányát is.

A roffi egyházi élet ennélfogva egészen ismeretes volt előttem. A mostani lelkész, Tóth Miklós úr buzgósága, a kitarító munkálkodás, az akadályoktól visszarettenni nem tudó erős akarat egészen rendbe hozta ezen, a multban meglehetősen elhanyagolt egyház ügyeit. A templom — külön állva a toronytól — csinos és szép orgonával van ellátva. A lelkészlak csín és berendezés tekintetében a vidéken ritkítja párját. Az iskolák a kornak megfelelőleg eléggé jó állapotban vannak. Újabban a tanügy érdekében, annak előmozdítása céljából ismét egy lépést szándékoznak tenni, miután az iskolába járók felszaporodása folytán két új tantermet s tanítói állomást fognak felállítani. Mindezek azonban, — mint el is gondolható s a tapasztalásból ismerhető, — nem mentek könnyen. Jól tudom, hogy mily sok félreértésben, rosszakaratú gáncoskodásban részesült a lelkész úr, míg szép terveit végrehajtotta, mivel a nép az előtte működött öreg lelkész ideje alatt megszokta az egyházi ügyek iránt való közönyös magaviseletet. Az egyházi adóhátrálékok tetemesen fölszaporodtak, a kurátori pénztár üres volt, mivel csak az fizette az adót, a ki jobb lelke sugallatára hallgatva, önként maga bevitte azt. Így aztán természetes dolog volt az, hogy midőn a fölszaporodott hátrálékok erélyes behajtásához fogott Tóth Miklós úr, ellenségei támadtak, nem lévén ilyen határozott eljárásához szokva. De erre elkerülhetetlen szükség volt, mert így nem cselekedve, az iskolák, a lelkészlak most is — mint hajdan — kívül-belől megtámasztott s dűledezett állapotban lennének.

Igen meglepett engem Roffon azon körülmény, hogy a katolicismus kezd ott is, ez ősi református fészekben, mind erősebb-erősebb gyökeret verni. Már templomuk és iskolájuk is van a katolikusoknak. Ez magában véve még mehetne, ha a katolicismusnak oly elfogult hívei nem lennének, kik ellenünk nem épen a legtisztességesebb eszközökkel élnek. Mint értesültem, van a szolgabíróságnál ott egy úri ember, a ki templomunkat istállónak, templomból kijövő híveinket csordának nevezte nyilvánosan. A mellett igen kedvencz foglalkozása a lelkész urat sértegetni. Az ilyen eljárás magával hordja ítéletét s magát műveltnek tartó embertől valójában kritikán alulinak nevezhető. Hiszem azonban, hogy mivel ezen sérelmes ügy mind egyházi előljáróinknak, mind pedig az illetékes politikai hatóságnak bejelentetett, az reánk nézve elégtételadással, a magáról megfélemedezett illetőre nézve pedig a megérdemelt büntetéssel fog járnai.

Roffról Tisza-Burára mentem rokonaim s ismerőseim meglátogatására. Itt töltött időzésem feledhetetlen lesz előttem egész életemben. A lelkészszel, Jákó Balázs úrral, kit már régebbi idő óta van szerencsém ismerhetni, több ideig beszélgettem egyházunk állapotáról, azon vallás iránt való közönyösségről, mely fönt és alant sokak szívében helyet foglalt. Elmondá, hogy mily sok fáradsággal, utánjárással, gyakran a rossz nyelvek öltögetéseinek eltűrésével jár az, míg az egyházi adót, annyira-mennyire beszédheti a lelkész. Mily sokan vannak olyanok, a kik a domesztikába fizetendő egy pár krajczárnyi járulékaikat hosszas húza-vona után szolgáltatják be.

A domesztikáról beszélgetve, fölmerült lelkünk előtt azon boldog jövendő, a midőn a debreczeni zsinatnak ezen legsikerültebb alkotása megizmosodva, nagy terebélyes fává fog növekedni, melynek enyhülést adó árnyékában csekély népességű egyházaink, gyenge fizetésű lelkészeink s talán majd később tanítóink és missiói állomásaink nyugalmat találандanak s annak áldásos gyümölcseiben bőven részesülve, meg lesznek mentve az elenyésztéstől, meg lesznek oltalmazva az anyagiaktól való szerfeletti gondoktól, a melyek, fájdalom, még ma mind sok egyházat, mind pedig számos lelkészt s tanítót egyaránt gyötörnek. Vajh mikor lesz az a boldog idő? Mily jó lett volna, ha dicső emlékü elődeink már a multban gondoskodtak volna így az utódokról, de hiába, az még akkor nem lehetett, elég volt megőrizni és fentartani az oly sokszor veszélyeztetett anyaszentegyházat, hogy a pokol kapui diadalmat ne vegyennek azon.

Buráról Kunhegyesen keresztülmenve, hol nagytiszteletű Székely Károly úrral, a heves-nagy-kunsági egyházmegye érdemes esperesével volt szerencsém néhány pillanatig találkozhatni, Karczagra mentem. Itt találkoztam Hajnal Elek lelkész úrral. Madarász Imre úr nem volt ez időben odahaza.

Karczagon kevés időt töltve, a lelkész úrral nem is beszélgettem egyházi ügyekről s midőn a következőket leírom, nem tudom, vajjon jól vagyok-e erről értesülve. Ugyanis úgy hallottam, hogy itt, midőn a kommunikálásra készülnek, az úrasztalát éjjel szokták megteríteni. Egy tanár barátomtól hallottam ezen szokás felemlítését, de már ekkor nem volt időm bővebben kérdezősködni a felől. Pedig ha így van a dolog, igen óhajtottam volna azt megtudni, vajjon ezen szokás meg van-e máshol, azon a vidéken s ha igen, mi annak az alapja? A mi vidékünkön az asztal fölterítése mindig az úrvacsoraosztás reggelén, kevéssel az első harangozás megkezdése előtt szokott megtörténni s szerintem ez a leghelyesebb eljárás.

Karczagról Kisujszálláson, Kenderesen, hol a lelkész urat épen az nap hallgatta meg a papválasztó nagy-szalontai egyházközség küldöttsége, keresztül menve, ismét Burára s Roffra mentem, hol az ottani káplánkodási időmből való ismerőseimmel, barátaimmal s jó akaróimmal töltött pár napi időzés után Török-Szent-Miklóst kerestem föl, találkozni óhajtván Vadai Ferencz lelkész úrral, úgyde nem lehettem szerencsés, mivel ő épen az időtájt, mint a Török-Szent-miklói tűzoltó-egylet parancsnoka, Fiumében volt az országos tűzoltói gyűlésen. Hanem véletlenül találkoztam Szabó István káplán-tanítóval, volt tanuló-társammal s Illyés Endre barátommal, a ki külföldi útjából akkor tért haza s Debreczenbe ment, elfoglalandó segédlelkézi állomását.

Utam már vége felé közelg. Ugyanis Török-Szent-miklói pár órai időzésem után Szajolon s Csabán keresztül szülővárosomba, Hód-Mező-Vásárhelyre mentem, hogy kedves szüleimet s testvéreimet meglátogassam.

Vásárhelyen fölkerestem nagytiszteletű Miklovicz Bálint urat, megtudni óhajtván, hogy miként van a battonyai lelkészválasztási ügy, mert erről sem a politikai, sem az egyházi lapokból nem értesültem útam közben. Megtudtam tehát, hogy a battonyai hitfeleink sem az első, sem a másodikban kitűzött választáson nem választottak senkit sem, okul adván, hogy azon egyén, a kit óhajtanának egyedül lelkészökkül, nincs a jelöltek között s azzal fenyegetőznek, hogy ha általok jogosultnak tartott kívánságuk nem fog teljesülni, úgy mind unitáriusokká lesznek. Természetes, hogy ezen kívánságuknak nem lehetett eleget tenni s most már ideiglenes lelkészül Sófalyv Károly van kiküldve, míg majd tavasszal az egyházmegyei gyűlés a jelöltek közül választ egyet részükre.

Majd szomorúan esett tudomásomra annak hallása is, hogy mezőberényi hitfeleink a közalaphoz való járulást ismét megismét megtagadták s miután ellenök a törvényes eljárás vétetett fogamatba, azzal válaszolnak, hogy unitáriusokká lesznek. Az orosházi csekély számú egyházközségünkben is vannak elégedetlenek s a bujtogatók csalogatják őket az unitarismus hívei közé s mint hallám, nem épen eredménytelenül.

Ime a nazarenismus mellett ilyen megdöbbentő tünetek vannak az Alföld egyházi életének ez előtt dúsan virágzó életfáján. Fogy a hitbuzgóság, az áldozatkészség s némelyek hallgatva a rosz lelkű ámtításokra, mint hajdan Judás néhány fillérrért elárulta isteni mesterét, úgy ők is készek megtagadni, gyáván eladni a szent örökséget s hitehagyottakká lenni.

Vásárhelyen is terjed az unitarismus. Igaz ugyan, hogy azok jó része, a kik áttértek s akarnak térni, még a felekezet nevét sem tudja helyesen kimondani, nem hogy meggyőződésből lenne azzá; innen látszik tehát, hogy jó részt a legalsóbb rétegekből kerülnek még most ki a convertiták. Itt már templomuk, illetve imaházuk is van. Van — mint többektől hallám — igen megnyerő s behízogó madorú s. lelkész-tanítójok is, a ki egyháza terjedése érdekében igen nagy missiói munkásságot fejt ki. A nekik többféle kedvező körülmény közül különösen malmukra hajtja a vizet az, hogy az eddig csupán a Királyhágón túl gyakoroltathatott házassági bíraskodás joga, a kuriának egy mult évi döntvénye folytán Magyarországra is kiterjesztetett. Így aztán a békételenkedő házastársak, — a kik pedig jó számmal vannak ott, — csak hogy egymástól annál könnyebben megszabadulhassanak s a nagy költséggel járó, igen sok időbe kerülő polgári hatóság által való elválasztatást

elkerülhessék, lelkiismeretökkel, meggyőződésökkel nem törődve, csupán az anyagi haszonért unitáriusokká lesznek s rendszerént azok is maradnak, miután ott az a kedves csengésű jelszó szerepel még, hogy: „nem fizetünk papbért.“ Az természetesen most teljesen igaz, hogy egyházok fentartása nem sokba kerül náluk, mivel — mint még tehetetlen csecsemőt — ápolgatják s pénzzel még Amerikából is segélyezik őket. Azután meg iskolájok sincsen, tehát arra sem kell költeni. Akarnak ugyan most a város által felállíttatni iskolákat, de ebben, úgy tudom, aligha fognak egyhamar részesülni.

De nem időzöm tovább e szomorú képnél, hanem megyek másfelé, igaz ugyan, hogy ismét csak fájó tapasztalatokat szereztem magamnak azon a helyen is, a hová Vásárhelyről mentem. Ez a hely Szeged. Itt igen kevés számú híveink vannak, azok jó része is a szegényebb sorsúak közé tartozik. Az árviz előtt szerény kis imaházunk volt az alsóvárosban, a nagy katasztrófa után pedig Gróf Tisza Lajos buzgólkodása következtében igen csinos templomunk emelkedik a főtéren, tornyán az érczakassal, mely Péter apostol esetére emlékeztet s az egyházban való állhatatos megmaradásra serkenti a híveket, hogy azt soha, semmi körülmények között meg ne tagadják, hanem annak mindhalálig buzgó tagjai legyenek.

A templom, a lelkészlak és tanítói lakás s az iskola építése, — bár hitfeleink s általában az egymás terhén segíteni szerető jó lelkek a közelből és távolból meghozták filléreiket, — tetemes adósságba sodorta ezen különböző felekezetek közé beékelt kisdied egyházunkat. Elég ma már nekik az adósság kamatait fizetgetni, a tőke törlesztésére még álomban sem mernek gondolni, ha a nagyobb mérvű részint közalaphoz, részint máshonnan remélt segítség támogatásukra nem megy. És ezen terhes állapot még nem volt elég, ismét más csapás éri őket. Ugyanis a mult év végén s e jelen év elején gonosz kezek sorba beverik a templom százakba került festett ablaküvegeit mind. Ugy hogy, a mint arról személyesen is meggyőződtem, egy sem maradt azok közül ép állapotban. Ilyen körülmények között mit volt mást tenni, mint azt, hogy ismét a hitfelek áldozatkészségéhez folyamodott az egyház, kérve a gyámolítást, s mint a segédlelkéstől, Sulyok István barátomtól örömmel hallottam, szép sikerrel, a mennyiben a begyűlt szeretetadományokból valószínűleg megtörténhetik a templom ablakainak helyreállítása.

Szegedről október ötödikén Makóra haza érkeztem. Ezután néhány nap mulva volt itt a renovált görög-katholikus templom használatnak való átadása. Sajnálom, hogy nem lehettem jelen azon az ünnepélyen, a hol egy görög-katholikus lelkész, beszédjében ugyancsak emlegette — mint az ott levőktől hallám — az újabbkori eretnekekféle titulust s azt hiszem, hogy általában a protestánsoknak akart kedveskedni azzal. Az ilyen eljárás azonban a katolikusoknál oly megszokott, hogy felesleges volna a szót vesztegetni reá.

Ezekben számolhatok be utazásom eredményével. Ezeket láttam, hallottam és tapasztaltam, s én úgy találom, hogy nem röpült el fölöttem eredmény nélkül az a néhány hét, a melyet így eltöltöttem s mindig kedvesen fogok visszaemlékezni arra.

Isten velünk!

Makó.

Vöröss Zsigmond,
ev. ref. segédlelkész.

Néhai Nagy István esperes életéből.

(Folytatás.)

Nagy István — mint pap fiához illik — Debreczenben végezte tanulmányait, a hol a „prius scholis inferioribus auditvit scientias altiores a 1-a Novembr. 1824. ad 10. Augusti 1830.“¹⁾ Iskoláinak bevégezése után 1831-ben Karczagra vitétt, hol egy évig az elhalt Varga József professor helyét töltötte be ideiglenesen, a következő két évben pedig „mint rendes rektor szolgált teljes megelégedésre az ekklézsiának,²⁾ a mely azonban nem közönséges (mai értelemben vett) rektorság, hanem valóságos professorság volt, a mi kitészik abból, hogy „Grammatistákat, Syntaxistákat, Poétákat és Logikusokat is tanított“³⁾. „Karczagról 1834-ben Debreczenbe ment vissza s ott még ugyanazon év május 24-ikén bizonyítványt szerezvén“⁴⁾, hogy a német nyelvben jártasságot nyerjen magának s ismereteit is gyarapítsa, 1834. június 6-ikán „Eperjesre menő vászonkereskedőkkel“ a Szepességre indult s június 14-ikén már Lőtséről írta meg úti élményeit szülőinek, a mely levélben figyelmezteti apját, hogy „küldendő leveleit a mennyire lehet vékony papirosra írja, kis formába hajtva, mert különben mint dupla levél úgy vevődik.“⁵⁾

Azonban a német nyelv tanulása érdekében készített tervet nem tudta keresztülvinni, mert alig töltött el ott egy hónapot, hazulról Pap-Tamásiból, (hová atyja 1809. évi ápril 24-ikén költözött Komádiból), azt a megrendítő hírt kapta, hogy atyját (1834. július 7-én) váratlan szélhűdés érte, mely azonnal kioltá a neki drága életet. Ez a megszorodott fiút visszatérésre kényszeríté, annyival inkább, mert boldogult atyjának káplánja nem lévén, az esperes a szomszédos községek papjait bizta meg ideiglenesen a papi hivatal teendőivel a „Pásztor nélkül maradt P.-Tamási Gyülekezetre nézve a folyó Julius és következő Augustus hónapokra, melyeknek elfolyta után más fordulása lehet a dolognak.“⁶⁾

Az említett esperesi rendelet kétségtelenül arra céloz, hogy az elhalt papnak theológiát végzett fia ezen egy pár hónap alatt kieszközölheti magának, hogy apja helyét elfoglalja a pap-tamási-i ekklézsiában, a mint ezt a gyors következmények igazolták is. Ugyanis már azon (1834-ik) évi augusztus 4-ikén Nagy István kérelme folytán az akkori superintendentens, a nagy-hírű történet-író és tudós Buda y Ésa iás a következő ajánló levelet adta ki:

„Theológiát tanító Tiszteletes Tudós Professor urak ne terheltessenek Nagy István Atyafit, a Predikátorságra megkívántató Tudományokból és nyelvekből megvizsgálni és Itéleteket felőle. hozzám persét alatt, írásban elküldeni.“⁷⁾

Ezen levél következtében nyerte mindjárt másnap e másikat: „T. Nagy István atyafi, magát a Predikátori szent hivatalra adni szándékozván: miután ezen Tiszántúli Főt. Superintendentia 1828-ik esztendei 52-ik számú határozatát tel-

jesítette: a szokott mód s rendtartás szerint a szent szolgálatok teljesítésére facultáltathatik. Költ Debreczenben, Augustus 5-kén 1834. Szoboszlai Pap István mk. Generalis Notarius.“¹⁾ Ezen határozat következtében az esperes időközi pappá nevezte őt ki, következő levelével: „T. Nagy István Atyafit, a Predikátori hivatal minden tiszteinek telyesítésére és így a szent sacramentumok kiszolgáltatására is a P.-Tamási Szent Ekklézsiában időközileg, ezennel meghatalmazom. Költ V.-Olasziban, Augustus 27-kén 1834. Zilahy József mk. Esperest.“²⁾

Tehát a p.-tamási-i ekklézsiába időközi lelkész s z e kineveztetett 1834. augusztus 27-ikén s hivatali utóda lett boldogult atyjának. Most már azon igyekezett, hogy mielőbb pappá szenteltessék. A következő évben meg is kapta az esperest útján az „ordinationról tett“ superintendentialis rendeletet,³⁾ melyben tudtára adatik, hogy aug. 8-ikán fog végbemenni az „ordinatio“ Debreczenben „a nagy Templomban“; azonban ezt megelőzőleg még: „A Bihari Egyházi Vidék Szent-Iván Hava 9-kén 1835. N.-Kerekiben tartott gyűlése előtt P. Tamási Predikátor Tiszteletes Nagy István, a Hittudományból, és Egyházi Történetekből megvizsgáltván: első Classisunak találtatott.“⁴⁾ És elérkezett a várva-várt nagy nap, megtörtént a pappá felszentelés, melyről „Debreczenben Augustus 8-ikán 1835-ik esztendőben tartódott Consistoriumban Buda y Ésa iás a Helvétiai Vallástételt tartó Túl a Tiszai Ekklézsiák Superintendense és Szoboszlai Pap István Generalis Notarius“ kiadták a kitűnő oklevelet.⁵⁾

És az 1835. május 15-ikén kiállított díjlevél alapján⁶⁾ elfoglalta a pap-tamási-i ekklézsiát, mint rendes lelkész. Azonban csak két évig maradt itt s esere útján Dobrai Ábrahám helyébe költözött Kis-Szántóra 1836. évi ápril 24-ikén, a hol maradt mindaddig, míg csak a szabadságharc leveretése után fogságba nem huzoltatott.

Kis-Szántón léte alatt a szomszédos községekben lakó földesurakkal kitűnő barátságos viszonyban volt; Nagy-Szántón Bige Károlylyal, Nagy-Kerekiben Csanaády Sándorral s a Nagy-Kereki mellett levő Marja-pusztán lakó Beöthy-családdal s különösen az általa és az egész ország által már akkor oly nagy tiszteletben tartott Beöthy Ödönnel, majd mindennap összejött, mert ezek is őszintén szerették és becsülték őt, a mire mutat az a szívélyes levelezés, melyben vele állottak s a mely levelek közül Bige Károly két levele⁷⁾ közérdekűek ugyan, de politikai vonatkozásaik miatt itt mellőzendők. Beöthy Ödön különösen 1838—1842-ig folytatott nagyobb levelezést Nagy Istvánnal; ezek többnyire gazdasági ügyek körül forognak, de mindben van valami fény sugar, mely világot vet a közöttük levő bizalmas viszonyra, — s melyek közül nem egyben tesz neki szemrehányást a nagy hazafi, a miért oly

¹⁾ Eredeti levél.

²⁾ Eredeti levél.

³⁾ Zilahy József esperest levele Váradonn Május 27-kén 1835.

⁴⁾ Zilahy József esperest bizonyítványa Várad Julius 29. 1835.

⁵⁾ Eredeti oklevél.

⁶⁾ Eredeti díjlevél.

⁷⁾ Ezen levelek közül az első Pesten 1838. szeptember 6-ikán kelt, Költsey Ferencz életéről és haláláról, Wesselényi pöréről, a népnevelési deputatióról szól. — a másik levél szintén Pesten 1838. decz. 20-án kelt s leginkább Kossuth pörével s Wesselényi ügyével foglalkozik.

¹⁾ Eredeti bizonyítvány. Debreceni Anno 1834. Mens. Maji Die 24-a.

²⁾ A karczagi egyház bizonyítványa 1834. május 4.

³⁾ Feljegyzése a N.-K.-Kartzagi Reformata oskola Rektora esztendőnként való fizetésének. Karczag 1832. Jan. 8.

⁴⁾ Eredeti latin bizonyítvány.

⁵⁾ Eredeti levél.

⁶⁾ Zilahy József esperes eredeti levele Várad-Olasziban Julius 13-ikán 1834.

⁷⁾ Budai Ésa iás eredeti levele.

ritkán látogatja őt meg. Így pl. 1838. évi márczius 9-ikén Uj-Marján kelt levelét így kezdi Beöthy Ödön: „Édes Tiszteletes Ur! Csütörtökön mind vártam, megjíedt a rossz időtől, — eldődei (de csak a mennyiben Tiszteletes Ur is Isten szolgája) midőn a keresztyén vallást terjesztették, nem hagyták magukat az idő által eltartóztatni“ stb.¹⁾ Továbbá ugyancsak Beöthy Ödön 1842. évi Tavaszelő 30-ikán ezzel kezdi levelét: „Édes Tiszteles Barátom igen rossz, sőt kegyetlen ember, — mert sem Váradon, — se itt soha meg se keres; — kérem tehát újfent szíveskedjen eljönni, ha nincsenek lovai fogadjon egy két lovas szekeret, örömet megfizetem az alkut — Pénteken bemegyek Váradra, akkor haza viszem magammal. Ha csak lehet teljesítse kérésem — — szívesen várja barátja Beöthy Ödön mk.“²⁾

És hogy mennyire tisztelte és becsülte Beöthy Ödön bold. Nagy Istvánt, kitetszik a következő levélből, a mely szerint fiának nevelését egészen reá akarta bízni s ez csak azon mult, hogy ő nem akarta magára hagyni özvegy édes anyját és kiskorú nőttestvérét, kiket ő tartott. Az egyik barátja által néh. Nagy Istvánhoz írott s ez ügyre vonatkozó levél következőleg hangzik:

„9. Jan. 1839. Édes Barátom Önségeddel egy ujságot közlök, mely tudom reá, mint reám nézve meglepő leend. — Beöthy ur betses társaságába szerencsés valék ezen hó ötödike körül lenni s kérdésbe teszi egyszer, hogy lehet a pap, ha egyszer megszakasztja pájáját, évek után, ha kedve van, ismét pap t. i. a Reformátusoknál?“ — én kérdezvén e tárgyban szándokát, így felelt: „neki egy nagy terv van a fejébe a született Ákos³⁾ jövődjé iránt, szándéka nevezetesen egy becsületes ifjat, ki eddig is már meglehetősen ki van képezve, nevelőül felvenni Ákos öt-hat éves korába — s hogy ez jó véget érhesen, szándéka azon ifjat kiküldeni külső országokra három évekig, mely utazásnak Nemetországna minden nevezetesebb helyeit bejárva Páris és London lesz szélső határa, addig pedig míg ezen ifjú elkezdéné utazásait, magánál tartaná mint házi barátot. — Én javaslám, hogy e czélra nem felel meg senki inkább mint egy igen ügyes debreczeni emeritus senior, — de ő ezt mind mellőzve azt mondá, hogy él már neki egy az agyába kiterrelegalkalmasabbnak talált, de nem tudja lenne-e kedve reá s gondolja ön, ki ez a kipéczézett ügyes, s alkalmas ifju: Nagy István a kisszántói Refm. Sz. ekkla jelenlegi Lelkipásztora. — Én e tárgyba se jót, se rosszat nem szólhatok, s ezt önnel baráti érzetből tsak azért közlöm, hogy ha meglepetik Ödön Ur által, ne legyen előtte uj, s a megfontolásra ideje legyen elég — egyébiránt csókolja az Urat barátja Makó mk.“⁴⁾

Fájdalom, az ez irányban folyt egyezkedésről nem maradt fenn semmi irat, — azonban hogy néh. Nagy István családi körülményei miatt a nagyszerű terv — legalább ő reá nézve — hajótörést szenvedett, azt már fentebb jeleztem. Pedig hogy ő is mennyire tisztelte és szerette Beöthy Ödönt, némi világot vet arra naplója, mely habár főképen gazdasági feljegyzésekkel foglalkozik, itt-ott mégis bepillantást enged a

1) Beöthy Ödön eredeti levele.

2) Eredeti levél.

3) Beöthy Ákos, a nagyhirű Beöthy Ödön itt említett fia, jelenleg orsz. képviselő.

4) Eredeti levél.

szív világába. Az 1843-ik évi naplójába május 8-ról ez van beírva:

„Váradra mentem — — a hónap Posonyba indulandó követ B. Ö. . . (Beöthy Ödön)-nek egy szíves istenhozzádot mondani s keblem teljes tiszteletéből kezét megszorítani a férfiúnak, kit magas hívatása tőlünk s tőlem oly meszsze, s oly hosszú időre vét el. Áldás szálljon nagy férfiu minden nyomodba! lángszavaid a hon szent ügyében emészszenek el minden akadályt, miket az ármány, szűkkeblű önérdék annak eleibe gördítenek s ezt itt a legbuzgóbb imádság reszkető hangján mondom, valamint azt is, hogy majd lelépve e pályáról dícsően s egy ujjal érdemvirágot tüzendve halántékaidat körítő polgári koszorúdba, közibünk visszajövendesz, hálás tisztelettel szoríthassam ismét jobbodat“¹⁾

Irta K. Nagy Sándor,
n.-várad kir. alügyész.

(Folyt. köv.)

Vidéki levelezés.

T. Szerkesztő Ur!

A gyülekezeteinkben felmerülő érdekes eseményeket, haladást jelző mozzanatokat, már csak azért sem árt közre hozni, mert az ily közleményekkel, úgy lehet, jó szolgálatot teszünk az egyházaknak.

Ily meggyőződésben lévén, kérek helyet jelen soraimnak.

A mult évi decz. 11-én adatott át a közhasználatnak ünnepelesen, a makói új templomban felállított orgona „Dangl Antal Fia“ aradi műorgonakészítőnek s udvari szállítónak, a bírálók által is kitűnőnek talált műve.

Távol van tőlem, hogy Dangl úr érdekeiben reklámot csináljak. Erre nincs is szüksége. Azt mégis felemlítem róla, hogy ő több kiállításon kapott díszoklevelet és aranyérmét. Elismerő levelet intézett hozzá Trefort miniszter, ki a gödöllői királyi palota kápolnájának orgonáját, valamint az operaház és zeneakadémia orgonáját is vele építtette. Ugyancsak Dangl úr lett megbízva a Mátyás templomban felállítandó nagyszerű orgona elkészítésével is. Ezeket tudva fordult ő hozzá a makói ref. egyház is, midőn elhatározta, hogy új templomát orgonával látja el. S a nevezett művészbe vetett bizalmában nem is csatlakozott, mert a szakértők bírálata szerint orgonánk nemcsak a legjobb anyagból s a leglelkiosmeretesebb műgonddal van készítve, de a vállalkozó többet tett annál, mint a mennyi a szerződésben ki volt kötve. Ugyanis 14 változat helyett 16-ot adott s az előrészen álló czinsípokat ajkakkal látta el, nagyban emelve ezzel mind a sípok, mind az orgona díszes voltát.

Hadd álljon itt e mű leírása, egy szakértő előadása után: Orgonánk külseje igen jó ízlésre vall s a templom stíljével összhangzik. Van benne 12 rendes és 4 mellékváltozat. A rendes, illetőleg solo-változatok, a manuálban ezek: Principal 8', Bourdon 8', Flauta baryton 8', Gamba 8', Flauta minor 4', Csúcsfuvola 4', Octava 4', Super octave 2', Mixtura $2 \frac{2}{3}'$. Mellék manualváltozatok: Octavin és Tremolo. A rendes pedal változatok: Octavbass 8', Subbass 16', Contrabass 16'. Mel-

¹⁾ Nagy István: Házi és Gazdasági foglalatosságok jegyzőkönyve 1843. május 8.

lék-lábnymós változatok: Pedal copula, Forte. Az egész beszerkezet, mely a legújabb találmány — a kúpszelláda-rendszer szerint van készítve — a legszilárdabb és legszebb kivitelű. Nagy előnye, a régi húzal-szelláda-szerkezet szerinti orgona felett, egyebet mellőzve, az, hogy a szelepeknél semmiféle rugó sincs alkalmazva s így elgörbüles, vagy eltörés nem állhat be s a változat-nyitók annyi erővel húzhatók ki és tolhatók be, a mennyi erő kell egy egyes billentyű lenyomására. A változat-nyitók könnyű járása következtében lehetséges mellékváltozatokat is alkalmazni, melyek által az orgona hangját meg lehet változtatni, a nélkül, hogy a játék megszakíttatnék, vagy valamely változat-nyitó kihúztatnék, vagy betolatnék s egy pillanat alatt a leggyengébb hangból, teljes orgonán, a legerősebben, vagy ellenkezőleg lehet játszani. Az ehhez szükséges változatok a pedál fölé vannak helyezve. A kéz- és láb-billentyűk összekapcsolása szintén ily változat által eszközöltetik. Továbbá minden egyes részhez könnyen hozzá lehet férni, a mi a régi szerkezetű orgonáknál nincs elérve. A sípok hangadása gyorsabb, úgy hogy bármily sebes és trillás darabok játszhatók, mi a régi szerkezetű orgonáknál csaknem lehetetlen. A billentyűzet finoman készült, a legtisztább fehér és fekete esonttal fedett s elég könnyen jár. A czinsípek a legjobb anyagból vannak s úgy néznek ki, mintha ezüstből lennének készítve. A művész saját találmánya szerint módosított — szabadalmazott — fasípek és szelládák több év óta száradt lágú és kemény fából készültek. A fúvó — mely szinte a legújabb szerkezet szerinti — folytonosan egyenlő mennyiségű szelet ad s a legszabályosabb járású. Az egyes változatok hangja tiszta és teljes. Ha pedig az egész orgona szól, oly erőteljes és kellemes, hogy az ember azt hinné, hogy sokkal nagyobb orgona szavát hallja. Általában: a művész dicséretét. Én tehát Dangel urat, ki hosszas külföldi tanulmányával művészi ambícióját egyesíti, ki többet ad műtermének renomméjára, mint az anyagi haszonra is, mint egyébként is igen jellemes és derék embert, jó lelkiismerettel merem ajánlani mindazon gyülekezetek figyelmébe és pártfogásába, melyek orgonát szándekoznak építtetni. S teszem ezt azon tapasztalás folytán is, mely arról győzött meg, hogy orgonát építtető egyházaink, sokszor keserűen esalódtak a vállalkozók műve és egyéniségében. Szegények vagyunk s kétszeres óvatosságra van szükségünk, midőn keservesen összegyűjtött filléreinkkel sáfárkodunk.

A makói új templomi orgonáért 2400 forintot fizettünk Dangel úrnak. Az összeg nagyrészt adakozásból folyt be. A művész 5 évi jótállásra van kötelezve.

Makón, 1888. febr.

Csécsei Miklós,
ev. reform. lelkesz.

Irodalom.

Uj tanügyi folyóirat. Megjelent s hozzánk beküldetett a „Népiskola Közlöny“ nevelés- és oktatásügyi havi folyóirat első, januárhavi füzeté; szerkesztik és kiadják Keeskeméthy László, Pantó János és Farkas Imre mezőtúri tanítók. Öröndetes jelenségnek kell tartanunk, hogy tanítóink mind több-több jelét adják ma már munkaképességök és munkaszertetőknek az irodalmi téren is. Bizonyára közös kincsünk: a tanügy és vele a tanügyért annyi áldozatot hozó egyház csak nyerhet azzal, ha több oldalról s más-más szempontból ugyan,

de egyenlő buzgalommal és odaadással forgolódunk oltára körül.

A szerkesztőség első érdeméül számíttjuk be, hogy vállalatukat havi folyóirattá tették, így munkájuk értékét az újdonság kétes sikerének már eleve fel nem áldozták. Tanügyi lap közrebocsátásánál, ha az tisztán szakkérdésekkel foglalkozik, egy-egy havi időköz az íróra, mint az olvasóra nézve egyiránt óhajtható és szükséges.

Az első füzet tartalma változatos, — majdnem a kérészettségig. Elöl a szerkesztőség beszél olvasóihoz, — a lap létjogosultságát indokolván, nem állítjuk ugyan, hogy új és ismeretlen okokkal, de lendületesen s általában oly hangon és modorban, a melyet szívesen meghallgatunk. A lap célja: „A magyar népiszkola i tanügy szolgálata, fejlesztése, a magyar néptanítók önképzésének előmozdítása, a társadalom rokonszenvének, elismerésének felébresztése, kivívása s ez által a népoktatásügy munkásai anyagi és társadalmi helyzetének javítása.“ Olyan dolgok, melyeket mindannyian helyeselhetünk és aláírhatunk. Óhajtottuk volna azonban, hogy egyházunk jogos érdekeinek szemmel tartása is hangsúlyozva lett volna a programbeszédben, legalább oly mértékben, mint a minő buzgó ápolására azoknak a következő cikkek tartalma után méltán számíthatunk.

A füzet érdemleges cikkei: „Imádkozás és éneklés a népiszkolában“ Füredi Lajos tanártól, mely tanulságos értekezés az egyházkerületi tanterv ide tartozó követelményeit és elérhető eredményeit fejtegeti szakavatottan és buzgósággal, mondhatni lelkesedéssel. „A peregrinusz“ Sütő Józseftől, tárczacikk az idejét mult kostavilágból, megspékelve bőven az ismeretes rektoros rigmusokkal. Ezt követi „A szellem gymnastikája a népiszkolában“ Hirsch Adolf-tól, — azon apró-cseprő, de mind a mellett komoly figyelemre méltó fogásokot ismertetvén, miket ügyes tanítók a gyermek észtehetségének fejlesztésére, élesítésére felhasználhat. Végül Hegedűs János „Iparos tanulóink képzése“ cím alatt iparosaink mai kedvezőtlen helyzetét vázolja s azzal szemben a népiszkolának a kézi munkákra előkészítő feladatát fejtegeti és sürgeti. Az „Apró közlemények“ és „Vegyesek“ című rovatokban a heves-nagykunsági egyházmegyei tanítóegylet, a szolnokmegyei tanfelügyelőség hivatalos közleményeit stb. találjuk. A levelezés rovata (kérdések és feleletek) érdekesnek ígérkezik.

Általában vállalkozó tanítóink bátor fellépése ránk kedvező benyomást tett s reméljük, hogy a kezdet nehézségein túl hovatovább erősödik s biztos irányt vesz az új vállalat. A füzet külső kiállítására csinos, a vidéki nyomdai viszonyokhoz képest — mondhatni — díszes. Előfizetési ára egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr, mely összeg a felelős szerkesztő, Keeskeméthy László nevére, Mező-Túr-ra küldendő. **O. I.**

A magyarországi protestáns egyház története. Az evangéliumi gymnasiumok felsőbb osztályai számára írta Batizfalvi István tanár. Ára 1 frt. Budapest, 1888. Kiadja Hornyánszky Viktor. A 126 lapra terjedő, szépen nyomott könyvet, protestáns egyházunk egyik kiváló munkásának e művét, ismertetés céljából kiadtuk lapunk egyik barátjának.

Luther élete. A művelt közönség s különösen az ifjúság számára. Írta Dr. Masznyik Endre, theol. akad. ny. r. tanár. Pozsony. Lapunk mult évi folyamában kétszer emlékez-

tünk meg ezen műről, mely 354 lapon most már teljesen megjelent. Igéretünk szerint gondoskodunk ismertetéséről.

Tanulmányok a magyar protestáns egyház és irodalom történetéből. Irta Zoványi Jenő. Sárospatak. 1887. Ára 60 kr. A 86 lapra terjedő, csinos kiállítású könyvecskében öt tanulmányt közöl a szerző a következő címek alatt: Melius Péter, mint exegeta. Melius Péter ifjúkora (1536—1558). „A Jézus Sirah könyve magyar nyelven“ (Kolozsvár 1551). Uzoni Boldizsár, Uzoni Sz. Balázs. Bornemisza Péter vallásfelekezeti álláspontja. Alapos forrástanulmányra valló, érdekes munkák, melyekből szép jövőt lehet az egyházirodalmi téren már is hivatott tollal munkálkodó ifjú szerzőnek, sárospataki főiskolánk segédkönyvtárnokának jósolni.

Közlöny a debreczeni „Hittanszaki önképző Társulat“ köréből. Megjelen évenként 8 számban. Előfizetési ár helyben 1 frt 50 kr. Vidékre 1 frt 70 kr. 3—4. szám. A 3-ik szám cikkei: Csiky L. társulati felügyelő tanártól: „A theologiai képzés menete főiskolánkban, e század folyamán“. Csánky Bénéámin „Ó év utolsó napján“ cz. lendületes költeménye. Bátor Gábor folytatja úgy ezen, mint a 4-ik számban a „Tólnai-per“ cz. érdekes tanulmányát. Érdekesek mindkét számban a „Vegyes közlemények“. A 4-ik számban Csiky L. intéz egy levelet a szerkesztőkhöz, tudatván velök Szász Károly püspök úrnak, egy hozzá intézett leveléből a Hittanszaki önk. Társulat működése iránti nagybecsű elismerését s további önképzésre buzdító szavait. Pokoly József 3. th. „Pál apostol a kegyelmi ajándékokról“ cz. a szép tanulmányra valló cikket kezd. Sass Béla pedig Berlinből küld egy érdekes levelet. Ajánljuk e jól szerkesztett ifjúsági lapot olvasóink szíves figyelmébe. Szász Károly püspök úr, fentebb jelzett levelében úgy nyilatkozik, hogy „ő e Közlönyt mindig örömmel látja s szívesen olvassa, öröme telik a theologiai ifjúság nemes törekvéseiben s olykor valóban meglepő tudományos készültségében.“ E szavak a főpap ajkairól nagy dícséretére válnak ifjainknak.

Téli Ujság. Szerkeszti Csécsi Miklós. Nyomatja Hornyánszky V. Megjelent belőle eddig 9 szám. Most, az előzők után a 5—9 számok tartalmát jelezzük. Az 5-ik szám élén Arany János, a legnagyobb magyar költő arcképe és életrajza áll. A Tárczában Nagy Károly kezd meg „Az újév új szülötte“ cz. alatt egy jól írt beszélyt, melyet a 7-ik számban fejez be. Ugyanő ír az 5-ik számban „Ujévre“ egy szép hangú költeményt. Vöröss Zsigmond pedig „A reverszálisokról“ közöl egy tanúságos cikket. A 6-ik szám tartalma: Karacs Teréz képe és áldásos működésének ismertetése. Vöröss Zsigmondtól egy derék cikk „A vadházasságról“. „A tél“, szerző neve nélkül. A 7-ik számban nincsen kép. Kolosy Elvirától a CXXXVII. zsoltár átdolgozását közli Kálmán Farkas, Tinódi Sebestyén egy költeményétől vevén hozzá a dallamot. További részét e számnak egy „El vagyunk veszve“ cz. cikkeske alkotja, meg nem nevezett szerzőtől és egy, „Jelenkori tíz csapás“ című cikk, melynek a 8-ik számban folytatása következik, de itt sem fejeztetvén be, a 9-ikben pedig nem közöltetvén, a későbbi számok jelezésénél még megemlékezünk róla. Mint fentebb írtuk, Nagy Károly beszélye, mely a 6-ik számban folytatattik, ezen 7-ik számban ér végéhez. A 8-ik szám is kép nélkül jött. Rácz Károly „A pozsonyi törvényszék egy áldozata“ cím alatt Miskolczi Bodnár Mihály füleki ref. lelkész életét s dicsőséges

vértanúságát ismerteti. A tárczában Révész Mihály közöl Spurgeon után „A lusta“ cím alatt egy cikket. Lapunk múlt évi 20-ik számából átvettett továbbá e számba Szaboleska Mihálynak „Üldözött protestáns lelkész éneke“ című igen szép költői munkája. „Beccses emlék“ cz. a végül Karacs Teréz közöl Palóczy Lászlótól egy érdekes följegyzést. A 9-ik számban végre Hitesy Dániel kis-kunhalasi, több mint ötven éven tanítóskodott érdemes tanfőúr arcképe és Vöröss Zs. által írott jellemzése áll. Majd Révész M. „Sírkövek“ és Csiky L. „A biblia a trón magaslatán“ című cikkeik következnek. A „Vegyes közlemények“ rovata mindenik számban érdekes és tanúságos apróságokat hoz. Jól tudjuk, hogy igen kevés lehet érdekes ennyi cikkeknek felsorolása, mégis megtettük azt azért, hogy e jól szerkesztett néplapnak változatos tartalmát feltüntessük olvasóink előtt.

Felhívás. Tisztelt lelkész, theologus és tanító urak! „A keresztyén egyházi év és a perikopák. — Függelék: Dispositio gyűjtemény a rendes perikopák és szabadon választott alapigékre.“ Ezen cím alatt lelkészek, theologusok és tanítók számára egy kis munkát irtam. Tartalma: Az év fogalma és számítása. Az egyházi év. Beosztása. A perikopák keletkezése. Beccsök és különféleségök. Az egyes körök: Karácsony, Húsvét, és Pünkösöd köre. Adva van mindenütt az ünnepek eredete és története, a kör perikopáinak magyarázata és összefüggése, valamint a külön nevű vasárnapok története és magyarázata. A kiknek szerény dolgozatomat megmutattam: mindnyája azt mondta, hogy kiadásával lelkészeknek, theologusoknak és tanítóknak hasznos dolgot cselekszem, Miután azonban ily költséges vállalatba tájékozás nélkül fogni nem lehet: ezen felhívásomat tudakozó postásomként küldöm ki, hogy megtudjam: lesz-e legalább 200 vevőm, mely esetben a munka kiadásához azonnal hozzá fognék. A könyv ára 1 frt lesz. Kelt Ráczkozár, 1888. januárban. Guggenberger János, ráczkozári ev. l.

Rácz Károly ref. lelkész műve „A pozsonyi vértörvényszék áldozatai 1674-ben“ 2-ik kiadása sajtó alatt van, előfizetési ára 1 frt, mely az íróhoz, Szapárfalvára küldendő be. Az előbeszédet a 2-ik kiadáshoz irta Balogh Ferencz hittanár. Segítsük a mű megjelenését előfizetésnyújtással; szép emlékezés s a múlt megtisztelése lesz, ha a szomorú napok 200 éves fordulóján élő utódok a 2-ik kiadás lehetővé tételével megmutatják, hogy van érzék és kegyelet multunk s hitvallóink iránt. A kedvezőnek látszó mai korszak a hithűsök szellemi árnyainak érintése által crösödni fog jellemben, kitartásban, hithűségben, erre ma is szükség van, mert új kísértetek, új bálványok felé vonják a kor fiait, a mikor a berencsi rabpredikátorral kell megint hangoztatnunk: „Ha meg kell is mind halnunk, de néma bálványnak mi fejet nem hajtunk!“ A példa vonz, a múlt ténye acéloz, gránitfűrtak arcképesarnoka a kiadandó mű; a ki szemléli, maga is gránitjellemtől buzdul. Fizessünk elő minél többen s olvassuk azt; főleg az ifjabb nemzedék ragadja meg az alkalmat a lélek emelkedésére. Ajánljuk a művet. (a + o).

Különfélék.

A tiszántúli ev. ref. egyházkerületben a Magyar Prot. Tud. Irod. Társaság tagjaiul jelentkezettek kimutatása. (Folytatás.) A mult számunkban közölt kimutatás megjelenté után a bi-

hari egyház megyéből tagokul jelentkeztek még hárman, u. m.: 64. Súra Ferencz rt. 6 frt. 65. Bugyi Sándor st. a segélyösszeg megnevezése nélkül. 66. Szokolay József st. míg él, évenként 1 frt. A debreczeni egyházmegyében: 67. Debreczeni ev. ref. egyházmegyei lelkészi kör at. 100 frt. 68. Debreczeni ev. ref. egyházmegye pft. 500 frt. 69. Ev. ref. egyház Báránd rt. 6 frt. 70. Vágó Ferencz st. 2 frt. 71. Nadányi Rózsa st. 1 frt. 72. Szél György st. 2 frt. 73. Ev. ref. egyház Derecske at. 100 frt. 74. Szunyogh Szabolcs pt. 3 frt. 75. Bakos József pt. 3 frt. 76. Ev. ref. egyház gyűjt. Gáborján st. 24 frt. 77. Ev. ref. egyház Sámson st. 10 frt. 78. Ev. ref. egyház Kaba rt. 6 frt. 79. Dávidházi János pt. 3 frt. 80. Varga Bálint rt. 6 frt. 81. Ev. ref. egyház Tépe pt. 3 frt. 82. Szele György rt. 6 frt. Felső-szabolcsi egyházmegyében: 83. Felső-szabolcsi egyházmegye pft. 500 frt. 84. Felső-szabolcsi papi-egylet at. 100 frt. 85. Ev. ref. egyház N.-Kálló at. 100 frt. 86. Ev. ref. egyház Gégény at. 100 frt. 87. Vas Mihály pt. 3 frt. 88. Szabó Ferencz rt. 6 frt. 89. Mezössy Béla rt. 6 frt. 90. Korda Lajos rt. 6 frt. Heves-nagykunsági egyházmegyében: 91. Heves-nagykunsági egyházmegye pft. 500 frt. 92. Ev. ref. egyház Karczag at. 100 frt. 93. Ev. ref. egyház Kisujszállás at. 100 frt. 94. Ev. ref. egyház Kunhegyes at. 100 frt. 95. Ev. ref. egyház Türkeve at. 100 frt. 96. Ev. ref. egyház Madaras at. 100 frt. 97. Ev. ref. egyház T.-Füred at. 100 frt. 98. Ev. r. f. egyház M.-Túr at. 100 frt. 99. Ev. ref. egyház D.-Ványa at. 100 frt. 100. Horthy István at. 100 frt. 101. Losonczy Mihály at. 100 frt. 102. Széki Péter at. 100 frt. 103. Nagy Sándor at. 100 frt. 104. Székely Károly at. 100 frt. Nagy-szalontai egyházmegyében: 105. Szél Kálmán at. 100 frt. 106. Lovassi Ferencz at. 100 frt. 107. Kovács Gábor pt. 3 frt. 108. Kovács Béla pt. 3 frt. 109. Nagy András pt. 3 frt. 110. Mester József pt. 3 frt. 111. Kapéri Károly pt. 3 frt. 112. Török Gyula pt. 3 frt. 113. Sütő Antal pt. 3 frt. 114. Kozma Zsigmond pt. 3 frt. 115. Szatmári Zsigmond st. 5 frt. 116. Sánta István st. 5 frt. 117. Kertmegi Sándor st. 3 frt. 118. Bajó János st. 5 frt. 119. K. Balogh Ferencz st. 3 frt. 120. Balogh György st. 3 frt. 121. Varga Sándor st. 3 frt. 122. Zilahy Lajos st. 3 frt. 123. Nagy Endre st. 3 frt. 124. Oláh Ferencz st. 2 frt. 125. Dr. Balogh Elek st. 2 frt. 126. Csorvássi István st. 2 frt. 127. Balogh József st. 2 frt. 128. Bereczki János st. 1 frt. 129. Balogh Antal st. 1 frt. 130. ifj. Szemes Péter st. 1 frt. 131. Márton István st. 5 frt. 132. ifj. Balogh László st. 5 frt. 133. Bonczos Mihály st. 2 frt. 134. Ercei Sándor st. 3 frt. 135. Borbély László st. 2 frt. 136. Pozsár Dávid st. 1 frt. 137. ifj. Kajtor Imre st. 1 frt. 138. Szondi Imre rt. 6 frt. 139. Nagy Imre rt. 6 frt. 140. Bölöny György pt. 3 frt. 141. Ev. ref. egyház Tamásda rt. 6 frt. 142. Szondi György pt. 3 frt. 143. Ev. ref. egyház Árpád pt. 3 frt. 144. Nagy Sándor pt. 3 frt. 145. Bagdi János pt. 3 frt. 146. Kulesár Imre pt. 3 frt. 147. Horváth József pt. 3 frt. 148. Nagy Bénéiamin pt. 3 frt. 149. Kis Ferencz pt. 3 frt. 150. Pápai Lajos pt. 3 frt. 151. Nagy János pt. 3 frt. 152. Nagy Dániel st. 5 frt. Szatmári egyházmegyében: 153. Szarka Boldizsár rt. 6 frt. 154. Mártha József rt. 6 frt. 155. Tóth Benedek rt. 6 frt. 156. F. Varga Lajos rt. 6 frt. 157. Gönczi Sándor rt. 6 frt. 158. Illyés István pt. 3 frt. 159. Thury Zsigmond pt. 3 frt. 160. Erdős Ignác pt. 3 frt. 161. Csepelyi Miklós pt. 3 frt. 162. Szeőke József pt. 3 frt. 163. Nyiri Gyula pt. 3 frt. 164. Bartha Zsigmond pt. 3 frt. 165.

Lányi Lajos pt. 3 frt. 166. Ács Lajos rt. 6 frt. 167. Kalós Péter rt. 6 frt. 168. Bélteki Albert rt. 6 frt. 169. Kocsis József pt. 3 frt. 170. Tabajdi Lajos rt. 6 frt. 171. Fésős András rt. 6 frt. 172. Fejér József rt. 6 frt. 173. Kis Áron rt. 6 frt. 174. Szatmári ev. ref. egyházmegye at. 100 frt. Az eddigi két kimutatás szerint van már a Társulatnak egyházkerületünkben 6 pártfogó (4500 frt), 35 alapító (100—100 frt), 53 rendes (5 évre 6—6 frt), 45 pártoló (3 évre 3—3 frt) és 35 segélyező tagja. Ezen többiak közül egy, egész életidejére évi 1 frtot ajánlott föl, egy nem nevezte meg az általa adandó segélyösszeget, 33 pedig egyszerűen mindenkorra 149 forintot ajánlott föl a kitűzött célra. (Folyt. köv.)

Debreczeni főiskola. A kollégium akadémiai tanszakain f. hó 9-én, csötörtökön d. e. 10 órakor nyitott meg a második félév a szokásos módon. Nevezetesen az akadémiai igazgató, Tóth Sámuel úr jelenlétében felolvastattak az első félévről összeállított névsorok s a mult iskolai évben hirdett pályakérdések bírálatai s a pályadíjakat nyertek nevei. A pályázatok eredménye már következő. A Hatvani-alapítvány latin nyelvű egyháztörténelmi pályakérdésére bejött 2 munka. A 45 frtnyi díjat Kovács Ferencz 2. th. nyerte el. A Pécze IV. alapítvány irodalomtörténeti pályakérdésére bejött 4 munka. A 35 frtnyi díjat Kazay Gyula 3. th. nyerte el. A Váradi-Szabó-alapítvány neveléstani pályakérdésére bejött 2 munka. Az 50 frtnyi pályadíj felosztott a két szerző között úgy, hogy Mindszenti Imre 4. th. 30, Pokoly József 3. th. 20 frtot kapott abból. A Keresztesi-Deák I. alapítvány 1-ső, hittani pályakérdésére (84 frt) bejött 1 munka. Kassay Béla és Pokoly József 3. th.-ok írták. Ugyanezen alapítvány 2-ik, történelmi kérdésére 2 munka jött be. Az alapítványi 84 frt úgy osztott meg a két szerző között, hogy Szolnok Gerzson 4. th. 60, Kása Gábor 3. th. 24 frtot kapott abból. A Bulyovszky Gyula-alapítvány elégiái pályakérdésére 12 munka jött be. Két munka találtatott ezek közül díjra érdemesnek. Az 50 frt úgy osztott meg, hogy Boldizsár Kálmán 8. gymn. o. tanuló 35, Török Imre 3. th. 15 frtot kapott abból. A Kazinczy-alapítvány prózai kérdésére 1 munka jött be, mely a 2-ik díjra (6 darab 10 frankos arany) találtatott érdemesnek. Szerzője Báthori Gábor 3. th. Ugyanezen alapítvány verses alakban írandó népmesei pályakérdésére 4 munka jött be, melyek közül a Tóth József 4. th.-é 8 darab, a Krampera János 7. gymn. o. tanuló 4 darab 10 frankos aranyat nyert. Ezek szerint 8 kérdésre 28 munka jött be. A közös tanárkari gyűlés meglegedését és örömét fejezte ki e szép eredmény fölött. A jövő iskolai évre kitűzött pályakérdéseket következő számunkban közöljük.

Lelkészválasztás. A szatmári egyházmegyében fekvő panyolai egyházközség Kovács Lajos m.-szalkai segédlelkészt választotta meg lelkészeül. Isten áldása legyen jövendő munkáján!

Halálozás. Lévai Mihály b.-szentmártoni lelkész és neje Konrad Julianna asszony fájó szívvel tudatják velünk Margit leánykájoknak f. hó 5-én, pár percznyi szenvedés után bekövetkezett elhunytát. Részvétellel osztozunk barátunk és családja gyászában. Szívök fájó sebére adjon a jó Isten enyhítő balzsamot!

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**